

שְׁנַת תְּרַצ"ט בְּתֵינֵנוּ

(סקירה שנתית)

מאת המסתכל

שנת גזרות וחורבנות היתה לנו שנת תרצ"ט. דומה היא בתוצאותיה לאותן השנים האיומות, שבהן נהרסו מרכזים גדולים של הגולה, הושמדו קבוצים שלמים ונעקרו משרשם.

מסע נצחונם של הגרמנים של היטלר מביא בכל מקום הרס ואבדון בכלל וליהודים בפרט. לאחר יהדות גרמניה ואוסטריה הגיע תורה של יהדות צ'כוסלובקיה ופולין. ומוראיו של חורבן יהדות פולין עוד הגבירו והגדילו, כי מתוך מלחמה איומה, מלחמה טוטאליטרית באו. אמנם יש בזה משום מקצת נחמה: אין היהודים בודדים בסבלם ובענוייהם האיומים, גם על הפולנים נתכה חמת הכובש האכזרי. אולם אין עובדה זו משנה הרבה, וגם אין סבלם של הפולנים מלווה התקלסות מתוך תאוה סדיסטית זו, המתכוונת לדכא עד לעפר את היהודי, להשפילו ולהבזותו, עד שצלם האדם שלו ימחה, והוא יהפך לרמש מתועב, מרמס לכל רגל עוברת. כבושיה של גרמניה מעלים נשכחות מתהום הדמים והחורבנות של תקופת נודדי העמים, אלא שבימים הרחוקים ההם עדיין היו העמים פראי אדם, שכבשו להם ארצות לשבת בהן והשמידו עמים והחריבו מדינות. העם הגרמני, הנמנה על עמי התרבות הגדולים, הנחשב בין יוצרי תרבות אירופה העיקריים, מעשיו בפולין, שנפלה לרגליו מתבוססת בדמיה, לא רק מזכירים את תעלוליהם של הננדלים, ההונים והמונגולים בזמנם, אלא נוספו עליהם עוד מעשי רשע וזדון כאלה, שמקורם רק בדמיון האדם שנהפך למפלצת, שרעיון שטני עקר ממנו כל רגש אנוש ועשהו מכונה הורסת ומשמדה, ולא נותרה בו אלא התאוה להתעלל, להתקלס, להתענג על פרפורי קרבנותיו.

תורת הגזע ותורת השטח החיוני — אלה הן שתי התורות, שנסכו על עם הגרמנים רוח צועים ונטעו בו הכרת עילאות, מעין בטחון בזכותו לבנות את חייו ואת אשרו על חרבות חייהם של עמים אחרים, וביחוד של היהודים. תורת הגזע הכשיכה את הרוחות בתוך העם הגרמני לראות בעמים חלשים, שאין בכוחם לעמוד בפניו, מעין שבטים נחותי-דרגה, מין דומן אנושי, שדמם, הונם ואונם הפקר הם. הכרת השויון של עמי אירופה נעקרה מלב. מה שהתירו לעצמם הכובשים האירופאיים כלפי העמים הפראים ברחבי אמריקה ואפריקה ואיי האוקיינוס בימי שלטון הבערות והאכזריות החשוכה, מותר להם, לפי הכרתם, לבני גרמניה של מאת העשרים, לגבי העמים הסלאביים, ובראש וראשונה לגבי היהודים. ואם דרוש להם לגרמנים רכושם או חלק ממדינתם של אלה או מדינתם כולה, אחת דתם להגרש ממקומם או להשמד מפניהם, ואדמתם ופרי עמלם לכובש האכזרי.

בצ'יכוסלובקיה לא נתגשמו עדיין התוצאות האלה של התורות הנ"ל בכל מוראן. צ'יכוסלובקיה נכנעה ולא נסתה להגן על עצמה. די היה במעשי טירור רגילים, כדי לעקור מלבותיהם של הצ'יכים כל מחשבה על התנגדות פעילה, על התקוממות. חוץ מזה עוד הורגש אז הצורך לרסן קצת את החיה הרעה, את המפלצת, בפני עמי צרפת ובריטניה הגדולה, שלא להרגיזם ביותר, ואשר ליהודים די היה בהמשכת הטירור ומעשי האימים, שהלכו ונשתכללו בגרמניה ובאוסטריה, כדי לגזול את יתר הונם ולהביאם לידי מנוסת בהלה. ולא עוד אלא שבצבצה תקוה לרתום גם את הצ'יכים למרכבת השמד הגרמני. ברם, תקוה זו נעלמה מיד, כשנוכחו הצ'יכים לדעת, שהון היהודים הנגזל, מפעליהם ועסקיהם המחרמים נמסרים לגרמנים, המתישבים בכל המקומות שישבו בהם יהודים; כשנתברר לאלה מהם, שנתפסו רגע לרעיונות הרשע, שגזל זה לא ישמש אלא לחווק הגרמנים ולשעבודם הם. אז נפקחו עיניהם ונשתנה גם יחסם ליהודים.

יחס זה של אהדה ורחמים לא היה בו מן האפשרות לחולל שנוי כל-שהוא לטובה במצבם של היהודים. כי לא הגיעה עדיין השעה לצ'יכים גלות את התנגדותם בפועל, ואי אפשר היה להם ליהודים לשנות בדמיונות ולחשוב על מוצא אחר מלבד המנוסה. ואמנם התחילה צ'יכיה מתרוקנת מיהודיה, ביחוד מהנוער שבאלה. תהליך היציאה הלך והתפתח מתוך מעשי אימים רגילים ובתנאי שלום. ואולם כשפרצה המלחמה חלו שנויים לרעה גם בתהליך זה. ואף על-פי כן לא הגיע עדיין הרשע בצ'יכיה למדרגה, שהגיע כלפי יהודי פולין.

פולין נכבשה מתוך סערת מלחמה. במשך ימים אחדים נשברה התנגדות צבאותיה, שבהם התפארו כל כך ראשי העם, שלהם הקדישו את כל דאגתם במשך כל שנות החירות, ושלמפקדתם נמסר כל השלטון במדינה. בשום מקום לא עצרו צבאות פולין כח לעכב אף ליום אחד את פלישתם של צבאות האויב. וכשהחליטה ורשה לעמוד על נפשה ועל כבוד העם, לא נהפכה לנרדן שניה ולא חוללה את נס ההתנערות למלחמת הגנה מיואשת בכל המדינה, אלא הוסיפה קרבנות על קרבנות. ורשה הקריבה את עצמה על מזבח כבודה של פולין ולא הצילה אלא את כבודה היא. לכל מי שענינו לא קנורו על ידי יהירות והתפארות ריקה, ברור היה, שפולין לא תוכל לעמוד בפני גרמניה, אם לא תקבל עזרה של ממש מן החוץ. אולם קשה היה לתאר, איך תוכלנה בריטניה הגדולה וצרפת להושיט את העזרה הזאת, אם תתיצב רוסיה לצדה של גרמניה. הברית בין גרמניה ובין רוסיה בשרה את חלוקתה של פולין בין שני אויביה ההיסטוריים האלה, שנתאחדו שוב על אף הנגודים העמוקים הסוציאליים והמדיניים שביניהם, על אף שנאתם זה לזה. על גופה המבותר של פולין הושיטו יד זה לזה כפרידריך מלך פרוסיה ליקטרינה קיסרית רוסיה בשעתם, ועוד פעם הוכח, שאין בכוחו של משטר מדיני או סוציאלי לשנות סדרי עולם, שמקורם במצב גיאוגרפי ובשאיפות היסטוריות בנות מאות שנים. גרמניה ההיטלראית, שאשיות מדיניותה היו לכאורה מלחמה לחיים ולמות עם הקומוניזם, מצאה לה דרך לרוסיה הקומוניסטית, שראתה בהיטלר את נציגה של הריאקציה המסוכנת ביותר, המאיימת על כל הישגי המהפכה הבולשביסטית. מה שלא עלה להן למדינות המערב, עלה לו להיטלר על נקלה, כשרק מצא עוז בנפשו לשעבד את תורתו למטרות המלחמה, לצרכי הנצחון. ודאי שגם הוא וגם סטאלין זוממים רעות זה לזה, אולם ההגיון של מעשי הרשע מחברם ומאחדם. רצונם לרמות זה את זה, לבגוד זה בזה בהודמנות

הראשונה, ואילו התפתחות הדברים מהפכת אותם בעל כרחם לבעלי ברית אמיתית. עוד עמדה פולין על נפשה, עוד הגנו צבאותיה מתוך נסיגה מתמדת ומיאוש על שארית המדינה, עוד חלמו שיעלה בידם להעצר בבצות פולסיה-והלין באותו הקו, שנעצרו צבאות רוסיה לאחר התבוסות הגדולות בשנה הראשונה של המלחמה הקודמת, והנה התחילו צבאות סטאלין פולשים לפולין וכובשים את חלקה המזרחי. כך שלם לה לפולין פשעה כלפי צ'כוסלובקיה, בשעה שזו נטרפה בידי גרמניה, והיא קרעה ממנה שני מחוזות הרריים. סטאלין הלך בדרך זו ובפלישת צבאותיו שם לאל את תקותה של פולין. פולין בותרה שוב — ויהודיה נפלו בידי היטלר וסטאלין. וכאילו הקיץ הקץ על יהדות פולין. כי לא שהה היטלר אף רגע והנהיג מיד את שלטון הטירור שלו בארץ. האוכלוסיה הפולנית והיהודים בתוכה, שעוד לא הספיקה לנשום רוח אחרי בלהות המלחמה הטוטאליטרית עם הרעשות הערים והכפרים ממרומי שמים, עם המטרת אש התותחים הכבדים על תושבים שקטים, והנה קמץ עליה רגוזו של המשטר הנאצי בכל אימתו. מיד התחילו היהודים נתפסים לעבודת פרך, גזרות קשות ורעות אחת מחברתה נתכו עליהם, שלרבות מהן לא היתה מטרה אחרת אלא התקללות והתעללות סתם. גזלו את הונם, את מטלטליהם, גרשו אותם מבתיהם ודירותיהם, אסרו עליהם כל תנועה חפשית, כל עבודה ומשלח-יד, אפילו צמצמו עליהם את האפשרות לקנות להם צרכי מזון. היהודים הפקרו לשרירות לבו של כל מפקד קטן, של כל קצין גסטפו, של כל חייל. לא היה לא דין ולא דיין לגבי העוולות, שנגרמו להם. נתחדשו אותות הקלון על בגדיהם כבימי הבינים, נעשה נסיון להכניסם לגיטאות, ואף נדרשו מהם — לפי שמועה, שלא הובררה עדיין — נשים לבתי בושת. וכל הדרישות האלה נדרשו מתוך איומים בענשים חמורים עד לעונש מות, ואם נדחו אילו מהן, הרי דרושה היתה גבורה יתרה לדוחים, שלא יכלו לדעת מראש, אם ירך לבב הכובשים ויסתפקו בכסף ענשים תמורת בטול הגזרות. אולם גולת הכותרת של מוראי הכבוש הגרמני הם הגירויים. שלטונו של היטלר התחיל בחלופי אוכלוסים. תורת הלאומיות הצרופה של הנאצים מצוה לתקן סדרי היסטוריה בשטח פזורי עמים, ובראש וראשונה, כמובן, בנוגע לגרמנים. המעוטים הגרמניים במדינות זרות צריכים לעבור אל ה„רייך“ וביחוד אל אותם הגלילות, ש„גרמניותם“ פגומה, או שאך זה סופחו אל הרייך וצריך „לגרמן“ אותם תוך כדי מלחמה. כשתגיע שעתה של כריתת ברית השלום וכשישבו נציגי עמים לדין ויכריעו על מדינות, תהא גרמניותם של השטחים השנויים במחלוקת כל כך ברורה, שאיש לא יצו לערר שאלה על החזרתם למדינות, שנגזלו מהן. ככה חושבים מנהיגי הנאצים ולשם זה אורגנה יציאתם של הגרמנים מן המדינות הבאלטיות, משטח פולין שנכבש ע"י רוסיה, וגם מטירול שבאיטליה. וכדי להכין להם מקום, לבנים נדחים אלה ששבו לגבולם, נתנה פקודה ליושבי ערים שבגליל-הים הפולני ובגליל פוזן, שיעזבו במשך שעות מסוימות את דירותיהם ויקחו אתם רק מזודה קטנה וכסף מעט וילכו לאשר ילכו. כך נעזבה גדיניה מיושביה הפולנים ואת מקומם תפסו הגרמנים, שבאו מאסטוניה ומלטביה. וצריך לדעת, מה היתה גדיניה בשביל הפולנים, עיר זו, שנבנתה לתפארת במשך שנות החירות האחרונות, עיר הנמל הפולנית למול דנציג הגרמנית — מצודה פולנית על חוף הים הבלטי. והעיר הזאת, שרק בקושי רב היו נותנים רשות ליהודים לשבת בה, נתרוקנה מפולנים על בתיה ודירותיה, מוסדותיה ומפעליה, ונמסרה לגרמנים, שהתישבו בבתים שלא בנו, וירשו רכוש שלא עמלו ביצירתו.

אין הגרמנים דואגים לגורלם של הפולנים המגורשים ממקומות ישיבתם, ואלה אנוסים להתכווץ ולהצטופף בפולין המרכזית. וכמוהם גם היהודים המגורשים מערי פולין המערבית. הגבול המזרחי של שטח פולין, שסופח או עומד להיות מסופח ל"רייך", הורחק במדה רבה מהגבול הפרוסי שלפני המלחמה הקודמת. כן נהפכו פתאום כמה מחוזות פולניים אטנוגרפיים לחלק של גרמניה ומכולם עומדים לגרש את היהודים או כבר גרשום. האם יגורשו גם הפולנים מהם, לא ברור עדיין. יש ידיעות, שגם יהודי לודז צפויים לגרוש כללי ועיר זו תהפך לעיר גרמנית. וכן הולכים ו"מגרמנים" את העיר יותר ויותר על ידי הכנסתם של גרמנים לתוכה ממקומות שונים.

עקב הגירושים וחלופי האוכלסים האלה, עקב החלטתם של שלטונות הנאצים לטהר את ארצם מכל תערובת זרה וביחוד מיהודים, עלתה במוחותיהם תכנית שטנית של רכוז היהודים מכל מדינות גרמניה בשטח מסוים, מיוחד רק להם. תהליך יציאתם של היהודים ממדינות הרייך, מאוסטריה ומצ'כיה, נראה להם לנאצים אטי יותר מדי. מאות אלפים יהודים עזבו את המדינות הגרמניות, אבל עוד נשארו מאות אלפים ועם ספוח מדינות חדשות מספרם הולך וגדול. אמנם רובם זקנים שתש כוחם והתמותה ביניהם גדולה, אולם אין סבלנות לשלטונות הנאצים, והם עושים את כל מה שבידם כדי להחיש את היציאה. ואם זו נתקלת במכשולים מצד מדינות הכניסה, אין עצה אלא למצוא ולקבוע חבל מיוחד, שימשש מקום מקלט ליהודים המגורשים. ככה נולד הרעיון על ה"רָנְרֵבֶט" היהודי בפולין, שנדרסה ואפשר לעשות בה ככל העולה על הרוח הנאצית.

העולם כולו והיהודים בתוכו נפתעו לשמע הידיעה, ששלטונות הנאצים נגשים ליצירת "מדינה יהודית" כביכול בחלקה הדרומי של פולין, בגליל לובלין, בין הויסלה והסאן. אלפי יהודים ממורביה ומוינה הֶעֱבְרוּ בכוח, בתוקף פקודה, לשטח זה וְצוּוּ להתישב בו וגם להכין צריפים לאלה, שיבואו אחריהם. הנסיון הראשון לא הצליח. רוב המתישבים נמלט לשטח הכבוש הרוסי, חלק מת ממגפת הטיפוס וחלק התפזר בעירות היהודיות של השטח הוה. לזמן קצר נדמה, שאי-הצלחה זו השפיעה על שלטונות הנאצים, שיסתלקו מתכניתם. אולם זו היתה רק הפסקה, שבאה מחמת הטיפוס והחורף, ואילו התכנית, לפי הידיעות האחרונות, בעינה עומדת. העברת היהודים לדרומו של גליל לובלין תתחדש עם האביב. וכבר עכשיו מצליפים על יהודי צ'כיה בשוט זה ומכריחים אותם להחיש יציאתם בכל הדרכים הכשרות והבלתי-כשרות.

מובן מאילו, שיושבי המקום, הפולנים והאוקראינים, קבלו את האורחים הבלתי קרואים באיבה גלויה, התנפלו על קבוצות מגורשים, רצחו ושדרו. הגרמנים לא הגנו על אלה, והם הוכרחו לסדר הגנה עצמית. היחסים שופרו במקצת, לפי השמועה, על ידי השתדלותם של הרופאים הרבים, שנמצאו בין המגורשים ושדרו עזרה רפואית לאכרים וגם הסבירו להם, שאין ברצונם של היהודים כלל וכלל לתפוס את מקומותיהם ולגזול מהם את שדותיהם ואת בתיהם ואת רכושם הדל. מותר לפקפק באמתותה של שמועה זו. קרוב יותר לאמת, שהוטב המצב לרגל מנוסתם של המגורשים רובם ככולם, ואין ספק שההתנפלויות תתחדשנה לכשתתחדש כניסתם של היהודים לחבל זה, והשלטונות הנאצים לא יקדימו רפואה למכה ולא יפנו אותו קודם מתושביו הפולנים והאוקראינים. לפי הידיעות האחרונות מתכוונים שלטונות הנאצים לחלק את

שארית פולין לשנים, לחבל פולני טהור ולחבל יהודי. בחבל הפולני ירוכזו כל הפולנים ושטחו יהיה שמונים אלף ק"מ, ובשטח היהודי יוכנסו כל יהודי הרייך, צ'כיה ופולין, ושטחו עשרים אלף ק"מ. שתי המדינות תְּעַמְדנה תחת חסותה של גרמניה, דוגמת צ'כיה. כך אומר היטלר לפתור את שאלת הפולנים והיהודים גם יחד. תכנית זו ספק גדול הוא, אם תוכל להתגשם, אבל ברור, שתגדיל את שנאת הפולנים ליהודים ותחשוף תהום ביניהם, שאי אפשר יהיה לסתמה או לבנות גשר עליה. בימי הכבוש הקודם נתפסו הגרמנים לרעיון דומה לזה והעמידו פנים, כאילו יש ברצונם לעזור ליהודים ולהבטיח להם זכויות לאומיות בשטח הקהלות והחנוך, וגרמו לכך, שבתוך הצבור הפולני גדלה האיבה ונתחזקה הדעה, שאין היהודים אלא מכשיר בידי הכובש נגד הפולנים. ואין לחשוב, שהפעם אין הלך-רוח כזה אפשרי, משום שהכל רואים, איך היהודים נרדפים ונשמידים. מדינה זו, כביכול, שהנאצים נגשים להקימה, עתידה לעורר בכל העם הפולני, ולא רק ביושבי המקומות הנועדים ליהודים, שנאה עזה כמות. הם יראו את היהודים, הבאים להוריש אותם או לתפוס את המקומות שהם נתגורשו מהם, ולא ירצו לדעת, שהגרמנים הם המגרשים את היהודים למקומות אלה. מי יודע, אם לא יצליחו הנאצים ע"י כך לרכז את תשומת לבם של פולנים רבים בבעיה זו ובמלחמה נגד היהודים, הבאים לרשת את ארצם? מי יודע, אם לא יצליחו על ידי כך לקנות לבבות, שיתפסו וישלימו אתם במחיר ביטול התכנית של התישבות היהודים בחלקה של פולין?

ובשטח הכבוש הרוסי מתחיל מצבם של היהודים להיות דומה יותר ויותר למצבם של יהודי רוסיה כולה. פלישתם של צבאות רוסיה באה להם לאוכלוסי פולין המזרחית כהפתעה. במקומות שונים ראו בהם — ולא רק המוני העם — ידידים, שבאו לעזרתם של האוכלוסים, ואולי גם לעזרתה של פולין, להצילה מצפרני החיה הגרמנית. רק במקומות מספר נתקלו הרוסים בהתנגדותם של הגדודים הפולנים. כניסתם הצילה את האוכלוסיה ממוראי המלחמה והטירור הגרמני, והאוקראינים שבגליציה המזרחית — רק אלה בהם, שתלו תקותם בגרמנים על אף בגידתם ברוסיה הקרפטית, שמסרוה לאונגרים, ברחו לשטח הכבוש הגרמני. וכשהתחיל ההמון האוקראיני פורע ביהודים, לאחר שפקע השלטון הפולני, מהרו צבאות רוסיה לדכא את הנסיונות הללו. לא יפלא איפוא שלהמוני היהודים, שנסו מנוסת חרב ואימים משטח הכבוש הגרמני, נראה החלק המזרחי של פולין, שנכבש בידי רוסיה המועצתית, כארץ מפלט ומקלט, ונתרכזו בו בחלק זה מאות אלפים פליטים יהודים מכל הסוגים. גם הרבנים והצדיקים בחרו לחסות בצלם של הבולשביקים מאשר להיות מדרס לכף רגלם של הנאצים. כידוע, הכריזו הרוסים על השטח שכבשו כעל חלק אוקראינה ורוסיה הלבנה שבתוך ברית המועצות וגם קבעו בו בחירות למין אספות מכוונות, שנתכנסו והחליטו בשם העם כולו להספח לרוסיה המועצתית. על ידי כך הושלט בשטח זה המשטר הקומוניסטי על כל סדריו ותוצאותיו, וכבר יש ידיעות על מאסרים של עסקנים, מנהיגי המפלגות השנואות לבולשביקים, אבל אין ידיעות על מיתות בית דין המוניות. ובתחום חייהם העצמיים של היהודים ראשית מעשיהם של שלטונות רוסיה הקומוניסטית היתה גירוש העברית והתרבות העברית והציונית מבתי הספר היהודיים, שהיו קיימים בגלילות-ספר אלה של פולין. בכלן הוכנס אידיש כלשון-הלמוד, בכלן נמחק זכרן של ארץ ישראל והציונות, ובמקומן בא הפולחן של המשטר המועצתי

ושל סטאלין „אבי העמים“. יש אשר מעשים אלה נתקלו בהתנגדותם של הילדים, ובמקצת של המורים שנשארו במקומותיהם, אולם לדכוי ע"י טירור לא הגיע הדבר. לאחר ימים מועטים של היסוסים נסגרו וחוסלו כל מקומות ההכשרה שהיו בגלילות הספר, והחלוצים הוכרחו לעזוב אותם ולנדוד מן הארץ מתוך חפושי אפשרויות עליה לא"י, מכיון ששלטונות רוסיה לא נתנו להם את הרשות לכך.

מובן מאלי, שכל הדברים האלה נעשו גם בשטח הכבוש הגרמני, וההבדל הוא רק בזה, שבת"הספר ולא רק אלה שלשון למודם היתה עברית, אלא כל בתי-הספר ליהודים וגם לפולנים נסגרו ומקומות ההכשרה חוסלו והחלוצים ברחו, ויש שנהרגו מהם בימי המלחמה או נרצחו אחר כך בדרך מנוסתם. ואם אין מזכירים את זה בשעת תאור חייהם של היהודים בשטח הכבוש הגרמני, הרי הסבה היא פשוטה: יש לספר על מוראים ואימים כאלה, על סבל וענויים כאלה, שלעומתם סגירת בתי-הספר וחסול מקומות הכשרה כאין וכאפס הם.

בשטח הכבוש הרוסי תופסות עובדות אלה את המקום בראש הלחץ והסבל. היהודים נשתוו בזכויותיהם ובמצבם עם כל יתר האזרחים, ורק כל מה שאינו מתאים למשטר המועצתי נרדף אצלם, כשם שהוא נרדף אצל שאר העמים בשטח הכבוש. הציונות והבונד אצל היהודים, פ. פ. ס והמפלגות הבורגניות אצל הפולנים ומפלגות דומות לאלה אצל האוקראינים, כולם הוכרזו לאויבי המשטר. התחילה גם המלחמה נגד הדת ואנשי הדת, אלא שלעת עתה היא מתנהלת יותר ע"י חברת ה„קֶוּבוֹזְנִיקִים“ מאשר ע"י השלטונות.

יחד עם כל אלה הולכות ומתבלטות התוצאות הכלליות של המשטר המועצתי. המעמד הבינוני הולך ונחרב, והולך ומתרבה מספר האנשים המיותרים, שאין להם שום סכויים להסתגל למשטר המועצות. כוחם של הקואופירטיבים האוקראינים גדל לרגל תמיכת השלטונות, והשפעתם ההרסנית על המסחר היהודי התגבר. עוד מעט ומצב המסחר היהודי והמלאכה היהודית יהיה דומה בכל למצבו ברוסיה בשנים הראשונות של השלטון הקומוניסטי. וכמו אז ברוסיה מתחילים עכשיו בגליציה המזרחית לחפש מוצא לבעיית היהודים המיותרים. מתוך החוגים האוקראינים נשמעו הצעות להעביר את היהודים לברובידו'אן, כדי לחזק את החלק האוקראיני שבגליציה ולהחליש את הפולנים, שהיהודים נוטים אחריהם וקבלו את לשונם ותרבותם. הצעה זו לא נתקבלה, אולם יש ידיעה, שמתכוננים לעשות נסיון ולשלוח לברובידו'אן קבוצה של מאה משפחות. הנה כן, בימים הראשונים של שלטון המועצות, בשטח, שמספר היהודים רב בו, כבר נתעוררה שאלת יציאתם של היהודים והעברתם למקומות, שיוכלו ליצור בו צבור, העומד במובן כלכלי ברשות עצמו.

אין צורך לציין במיוחד, שהמלחמה וכבושי הנאצים החמירו עד למאד את בעיית הפליטים היהודים, שהלכה ונתחדדה מיום שתפס היטלר את השלטון בגרמניה. על פליטי גרמניה, אוסטריה וצ'יכיה נוספו פליטי פולין. עם התחלת פלישת הגרמנים התחילו המוני היהודים בורחים מזרחה ודרומה לארצות הניטרליות, ביחוד לרומניה. פלישתם של הרוסים סגרה את הדרך לארץ זו, והמוני הפליטים נעצרו בגליציה המזרחית. לרומניה נכנסו כאלפים פליטים, וכמספר זה נתווסף במשך הזמן בהונגריה. מסירת וילנה, שנכבשה בידי צבאות רוסיה, לליטה פתחה לפני הפליטים היהודים פתח חדש. בומן שבין שלטון לשלטון נטשטשו הגבולות בין גליל וילנה לשטחי

הכבוש ומכל המקומות של שטח הכבוש הרוסי התחילו מתרכזים פליטים יהודים בוילנה. גם משטח הכבוש הגרמני מצאו רבים דרך להם לשטח הכבוש הרוסי ואחר כך לוילנה. גליל זה וליטה בכלל נהפכו לארץ מפלט להמוני היהודים מפולין הגרמנית והרוסית גם יחד. המשטר בליטה שמש להם ערובה עוד יותר מזה שברומניה. שלא יפגעו בהם לרעה. והם יוכלו לשבת בה ישיבה ארעית. עד שימצאו להם דרך לארץ אחרת. שיוכלו להתישב בה. וביחוד לא"י. ונוסף על זה נתברר מיד, שממשלת ליטה מעונינת באהדתם של היהודים ובשמחה הטוב בעולם הגדול, משום שברצונה להבטיח לה, שוילנה תשאר בידיה גם לאחר גמר המלחמה. אין לה תקוה, שהפולנים תושבי וילנה והסביבה יתמכו בה בשעת הכרעה ושאפשר לקנות את לבותיהם. ואילו היהודים, המוקפים אויבים מכל צד, מדוע לא יראו בה בליטה את הידידה היחידה שלהם, שפתחה את שערי ארצה בפניהם בימי השואה האיומה? ואם היהודים לא יפלו למעמסה על הממלכה ויקבלו את העזרה הדרושה להם מן החברות הגדולות שבאמריקה מהדו"וינט ודומיו, הרי אין שום נמוק לנהוג בהם מנהג בלתי-ידידותי.

גורלם של הפליטים היהודים בליטה הוא, לפי הערך, טוב מאשר בכל יתר הארצות, להוציא את ארצות המערב, שנתרכזו בהן מספר יהודים, פליטי גרמניה. אולם הארץ קטנה ואין לה שום אפשרות לשמש מקום מקלט לרבבות, אם לא תסודר היציאה ממנה באופן כזה, שבמקום היוצאים יכנסו פליטים חדשים. בליטה, ועוד יותר ברומניה ובהונגריה, לא תתואר האפשרות, שהפליטים ישבו בהן ויחכו עד יעבור זעם. הם מוכרחים יהיו לעזוב את הארצות האלה ורק אז אפשר יהיה לדבר על החלשת השמירה בגבולות.

זה נוגע לא רק לארצות המפלט, אלא גם לארצות המעבר מהן לארצות העליה והכניסה. והאסון הוא, ששערי הארצות האלה הם על פי רוב סגורים ומסוגרים בפני מהגרים. הנשיא רוזבלט קרא את נציגי הממלכות לוואשינגטון, כדי להוועץ על גורלם של הפליטים ועל העזרה להם. כועידת אַוּיאן אשתקד כן גם ועידת וואשינגטון השתא לא הביאה שום תוצאות. עוד הפעם הובלטה העובדה, שכל הארצות, וארצות הכניסה בכללן, מפחדות מפני רבוי מספרם של היהודים ואינן מסכימות להקל על כניסתם, עם כל השתתפותן הגדולה בצער ענוייהם ורדיפותיהם. והארץ היחידה והמיוחדת, שיהודיה דורשים בקול גדול שיפתחו שעריה לאחים הפליטים, לא נזכרה בדיונים, כי גבר רצונו של שומר הארץ הזאת.

ושוב עלו על הפרק תכניות טריטוריאליסטיות, שוב התחילו לחפש ארצות ומדינות, שאפשר יהיה לישוב בהן חלקים מפליטי היהודים, ולא מצאו אלא את האי סן-דומינגו, אחד מאיי הים הקאראיבי הראשונים שנתגלו ע"י קולומבוס לאחר גירוש ספרד, ובו באי זה עושה ה"אגראר-דו"וינט" את הנסיון הראשון.

האנטישמיות הפעילה והטרוריסטית שמשה לו להיטלר, כידוע, אמצעי מכריע בחתירתיו ובמלחמתו לשלטון וגם אחר כך, בבצורו וחזוקו של זה בידו. בשנים הראשונות, כשנסו מנהיגי היהודים לעורר את דעת קהל ואת דעת קברניטי האומות על הסכנה הכרוכה ברדיפותיו האכזריות, שהוא רודף את היהודים. לא היה שומע להם. ולא עוד אלא שלפעמים היו גוערים בנויפה בהם ושואלים אותם מתוך רוגזה: „כלום מלחמה אתם רוצים להביא על העולם? ובגלל שש מאות אלף יהודים רוצים אתם שיהרגו מליונים?"

שנים עברו והיטלר השיג את רוב מטרותיו והמלחמה, שרצו למנוע אותה התלקחה בכל איומיה, מלחמה טוטאליטרית, מלחמה לשם דכאונם והשמדתם של עמים, ובראש וראשונה של היהודים בתוכם. רק אז פרסמה ממשלת בריטניה הגדולה תעודות המעידות על יסורי היהודים וענוייהם במחנות הרכוז ובגרמניה כולה; רק אז נתנה מקום בין תאורי המשטר הנאצי לספורי בלהות חייהם של היהודים תחת משטר זה. וכן בצרפת. רק לאחר פרוץ המלחמה התחילו שמים לב בה לתעמולה האנטישמית, שהציפה אותה בשנים האחרונות, רק בימים אלה התעוררו הפטריוטים שבתוך הימין לגלות את המטרה האמתית של תעמולה זו, ולהסביר לעם, שהפצת השנאה ליהודים אינה אלא אמצעי להכות בסנורים את המוני העם, עד שהם חדלים להבחין בין אוהב לאויב, בין התקפות על היהודים ובין חתירות תחת כוחם ופצצתם של העמים, שנגדם זוממים היטלר וסיעתו את מומותיהם.

אולם היטלר לא הפסיק את התעמולה האנטישמית הארסית שלו, כשם שלא הפסיק את מעשי האימים והרצח שלו כלפי היהודים. המלחמה נתנה לו את האפשרות להוסיף עוד האשמה על האשמותיו, סוכניו בארצות הניטרליות, וביחוד בארצות הברית שבאמריקה הצפונית, מטילים על היהודים את האחריות למלחמה. היהודים הם שגרמו לה, הם שהסיתו את בריטניה הגדולה ואת צרפת להתגרות בגרמניה, הם שהשפיעו עליהן שלא תסכמנה להצעות השלום, שהציעה גרמניה לאחר כבוש פולין, ובנקודה זו של דחית הצעות השלום כביכול, אמנם לא באשמת היהודים, מסייעים לו להיטלר ומחזקים את דבריו סטאלין וסוכני הקומאינטרן שלו. לפי דעתו צריך היה להפקיר את פולין, כשם שהפקירו את צ'כוסלובקיה ולהכנע לרצונו של היטלר. כי בזה תלוי שחרורו של הפרולטריון מעול האימפריאליזמוס של מעצמות המערב.

ואין לזלזל, כנראה, בהסתה זו, על אף כל העובדות הקיימות. בארצות הניטרליות ואף בארצות הברית של אמריקה, חוששים היהודים מאד לחתירותיהם ומאמציהם של האנטישמיים. בטחונם במשטר הליברלי והדימוקרטי נחלש במדה רבה. אין הם מאמינים עוד באמונה שלמה, כמו שהאמינו לפני כבושו של היטלר, שמה שאירע בגרמניה לא יוכל להשנות בארצות מושבם, ולו גם בשנוי צורה. וכנהוג אין הם מבחינים בסבות, שגרמו וגורמים להצלחת ההסתה האנטישמית, וביחוד אין הם רואים בהתקדמותם האקונומית והצבורית המהירה של היהודים ובקנאה שהיא מעוררת את הסבה המכרעת להצלחה זו בחוגים רבים של העמים השליטים. הם נזהרים בדברים ובמעשים שאין להם קשר לנסבות האלה, מתוך פחד, שמא ישתמשו בהם לרעתם. זהירות יתרה ומוטעית זו מחלישה את כוח התנגדותם, את מלחמתם לזכויותיהם, ובראש ובראשונה לזכותם על ארץ ישראל.

על אף כל יסורי התוכחה, שנתכו על יהודי אירופה, מוסיפים להבדיל בין הצלה ובין גאולה, כאילו יש מקום להצלה בתקופות של חורבן וחסול תפוצות הגולה שבאירופה המזרחית והתיכונה מחוץ לגאולה. שוב הרימו בעלי הצדקה בתוך הגולה שבארצות הללו את ראשם, שוב דורשים הם להנמיך את הדרישות לגאולה ולהחליש את המלחמה לה. ה"דוויינט", שהגג זה עתה את יובל העשרים וחמש שנים מיום הווסדו, ידו על העליונה במגביות באמריקה, שתאפשרנה את הפעולות הגדולות. מתוך קוצר ראות ומתוך פחד רואה היהודי באותן הארצות את פעולות העזרה למעונים ונרדפים כצורך ראשון, המתמלא על ידי המעשים הרגילים של הצלה מרעב ומקור

וכדומה, ואינו מעריך את פעולות הגאולה כערכן בבחינת עזרה ראשונה, והוא נותן, לפעולות אלה, את האמצעים במדה מצומצמת ופחותה הרבה מן הצורך. ודאי שמצב זה היה אחר לגמרי, אילו היו תנאי הגאולה אחרים, אולם הכרח המלחמה עם מדיניות הספר הלבן לזכות הגאולה בא"י אינו מסוגל לחזק את התקוה בלב, „היהודי מכל השנה“ באותן הארצות, שביכלתו לבוא לעזרתם של אלה הנמצאים בחזית הריפות והמלחמה.

עומדים אנו עוד בתחלתה של המלחמה. מי יודע, מה עוד צפון לנו? אולם אנו היהודים הלא נהיה האחרונים, שיראו בהפסקת המלחמה בטרם ימוגר המשטר הנאצי פתרון כל שהוא לשאלות המריבה. השלמה כזאת עם גרמניה הנאצית היתה ממטיה אסון של חורבן וחסול לכל הגולה היהודית שבאירופה ואולי גם באמריקה. ואת קיום תקותנו בארץ ישראל היתה בודאי דוחה, מי יודע אם לא לשנים רבות. מכיון שהתחילה המלחמה, והקרבות הראשונים שלה שוב היו היהודים — הקבוץ היהודי המרוכז ביותר במנינו שבאירופה ובאיכותו בכל העולם כולו — הרי אין לפנינו אלא מטרה אחת והיא: הכרעתו של היטלר ומשטרו ותקון ההרס שנגרם ע"י מעשי הרשע שלו. והמטרה הזאת כוללת בשבילנו בראש ובראשונה את פתרון שאלת היהודים, כלומר, שאלת האומה היהודית המחוסרת מולדת וחירות ושלטון עצמאי. כל פעם בדברי ימינו, כשקמו גלים זידונים והציפו את מרכזי-הגולה והרבו להרוס בהם, היתה מתעוררת ועולה בעם שאיפה כבירה לגאולה. אולם בתקופות שעברו חסרו האמצעים וגם לא היתה ידיעת הדרך המובילה למטרה זו. לכן לא מצאה לה שאיפה זו בטוי אחר אלא בחזיונות דמיון ובמעשים, שבעולם הדמיון יסודם. כולם, גם החזיונות וגם המעשים, לא היו אלא שועת עם הנתן למשסה, הנרמס ברגלים. בסוף המאה שעברה עזבנו את דרך הדמיון והתחלנו בונים ויוצרים לנו עולם של מעשה. בתוך גלים זידונים התחלנו מקימים לנו בנין איתן. גורלו של בנין זה יוכרע במלחמה זו, אולי לדורות. עלינו להתכונן לה, להכרעה זו.